

LUCIA SMIČEKOVÁ: POČÍTAČE? ÚŽASNÉ. POKUD NESLOUŽÍ K ZÁBAVĚ

Lucia Smičeková působí ve výchově a vzdělávání více než dvacet let. Jako speciální pedagožka a učitelka pracovala se sluchově postiženými dětmi i s dětmi s různými poruchami učení či emotivity. Poté, co si svou sbírku zkušeností zpestřila působením v mezinárodním školství, ukotvila svoje pedagogické know-how v Montessori pedagogice. Dnes vede skupinu domácích školáků a vedle toho se věnuje vzdělávání rodičů. Organizuje semináře a přednášky na výchovná témata.

Děláte přednášky o výchově na různá témata, jedním z nich jsou i digitální média. Zřejmě to považujete za důležitý problém. V čem?

Problém je, že dětem hrozí závislost. A tady je potřeba si uvědomit, že mozek dospělého funguje úplně jinak než mozek dítěte. U dětí vzniká závislost mnohem dříve a rychleji než u dospělého a projevuje se způsoby, které nás ani nenapadne spojovat si se závislostí.

Čili hlavní problém digitálních médií je vytváření závislosti?

Ano, jsou tu ale i mnohé další. Mění se povaha dítěte, snižuje se jeho koncentrace. Ta je základním nástrojem toho, aby se něco naučilo. Dalším negativním dopadem je pasivita. Nejen pasivita v myšlení, ale i v rozhodování, protože ty hry jsou nastavené tak, že rozhodují za dítě. Ono má sice možnost volby, ale v momentě, kdy ji neudělá, udělá ji za něj ten stroj. V reálném životě to tak nefunguje, reálné situace dítě dotlačí k tomu, že se musí rozhodnout.

Ale počítačové hry jsou interaktivní. Existují výzkumy, podle nichž si dítě díky videohram některé schopnosti zlepšuje.

Jaké druhy rozhodnutí dítě realizuje? Ta rozhodnutí jsou hodně povrchní, často je to jen o rychlosti – hráč se musí velmi rychle rozhodnout a nemá čas všechno zvážit, v reálném životě to takto nefunguje.

Někteří rodiče ale řeknou, že díky tabletům a hrám se jejich dítě naučí počítat nebo angličtinu.

Ano, máme často pocit, jak skvěle se dítě u hry na tabletu učí. Ale není tomu tak. Dnes je neurologicky dokázané, že dítě se učí tím, že manipuluje se světem. To znamená, že chytá věci do rukou, přehodnocuje, vidí důsledky svého konání. Když běháme prstem po obrazovce, vytvářejí se nám v mozku jiné druhy propojení, než když skutečně manipulujeme s věcmi, stopa je mnohem plytčí.

Možná plytčí, ale je tam.

Je to pasivní učení se. To znamená, že je krátkodobější. Rozdíl spočívá v tom, že když se dítě učí přes manipulaci s předměty, vytvoří se mu část struktury mozku. Prvních šest let života mozek zpracovává informace ze smyslových zážitků (třetinu), další třetinu tvoří zkušenosti spojené s pohybem a až potom s kognitivními funkcemi. Ani pohyb, ani sensorické vnímání technologie nenabízejí.

Co myslíte pod pojmem „smyslové vnímání“?

To je ohmatat si, poslechnout a vidět a toto všechno následně propojit. Ten nejsilnější smyslový orgán, jež při narození máme, je hmat. Abychom věci pochopili, potřebujeme se jich dotýkat. A potřebujeme interakci. Na toto byla perfektní studie provedená v Americe s desetiměsíčními batolaty. Cílem bylo naučit děti rozeznávat čínské zvuky. V jedné skupině chodil k dětem člověk, který s nimi hovořil čínsky. V druhé to samé pouštěli dětem z videa a třetí skupina byla kontrolní. A mezi kontrolní skupinou a tou, které pouštěli jen videa, nebyl ve výsledku žádný rozdíl. To dokazuje, že takovéto učení je opravdu velmi povrchní.

To je v deseti měsících, ale později může být učení se „hlavou“ silnější.

Může, ale až po šesti letech, kdy nastupuje kritické myšlení a vědomé učení. Do těch šesti let dítě funguje na tom, co se v Montessori pedagogice nazývá „absorbující mysl“. Dítě nasává vědomosti přes smysly. A na učení potřebuje citový vztah. Proto se dítě mnohem více učí a víc si pamatuje, když mu čteme pohádky, než když ty samé pohádky sleduje v televizi.

Když ale dáme dítě na chvíli před televizi, opravdu mu ta jedna hodina tak uškodí, když by ji ani tak nestrávil učením?

Jenže to není pravda. Máme totiž více druhů učení. Před televizí se dítě nebude učit kognitivně, protože tam chybí zapojení svalové paměti a absentují vztahy. Ale bude se učit sociálně – přes nasávání vzorců chování, například agrese. Dítě se učí stále. Není to tak, že pozitivní vliv = dítě se učí, negativní vliv = dítě se neučí. Z toho potom vznikají situace, kdy máme dvouleté dítě, které sleduje televizi jen jednu hodinu denně, ale potom přijde a udeří kamaráda.

Co to vlastně udělá, když malé dítě, řekněme ve věku jeden až pět let, sleduje televizi hodinu?

Tam jsou dvě věci. První je, co sleduje, a druhá, jakou má interakci, když už se na to dívá. Když chceme, aby dítě něco sledovalo (a do dvou let není potřeba sledovat vůbec nic), tak to musíme my dobře znát. Potřebujeme znát důsledky toho, co se tam ukáže. Protože v tomto věku je pro dítě vše, co kolem sebe vidí, realitou a normou. To je ten důvod, proč se z některých týraných dětí stávají týrající rodiče. V tom období absorbujícího ducha děti neumí rozlišit, co je správné a co ne, a násilí se pro ně stane normou.

Ano, ale pouštět dítěti pohádky a týrat ho jsou přece dvě různé věci.

Ještě během studií na vysoké škole jsme zkoumali agresivní prvky Toma a Jerryho. A v jedné šestiminutové epizodě jsme napočítali 74 agresivních reakcí. To je na dítě strašně moc. Dítě má velmi citlivou nervovou soustavu a mnohem silnější smyslové vnímání než my. Můžeme si být jistí, že když i my něco přehlédneme, dítě to vnímá. Vnímá to jako něco normálního a absorbuje to. Absorbuje každou sekundu svého vnímání. Myslíme si, že když my „vypínáme“ před televizí, tak i dítě před televizí „vypíná“. Tak tomu ale není. Dítě se velmi intenzivně učí a my potřebujeme, aby se v každém okamžiku učilo to

pozitivní, nikoliv to negativní. Kromě toho v mnoha pohádkách není jasně dané dobro a zlo a to je pro malé děti matoucí.

A když mu tam dáme nějaký pěkný program?

Co je pěkný program?

Pohádky, ve kterých není násilí...

Měla by to být realita. Aby dítě rozumělo světu, potřebuje být do šesti let obklopené realitou. To je základ, aby si mohlo budovat představivost, abstrakci. Kolem čtvrtého roku sice děti řeknou „hrajeme si jakože“, ale ještě jim chybí kritické myšlení, aby si to vytřídili, a ani emočně ještě nejsou zralé. Pro ně jsou i vymyšlené věci reálné. Proto se stává, že se začnou bát tmy a začnou za námi chodit do postele. Maria Montessori zhodnotila, že všechny strachy, jež se u dítěte do věku šesti let projevují, jsou způsobeny špatným přístupem dospělých.

Co je špatného na sledování něčeho, co není realita, ale jen pohádka? Vždyť fantazie patří k dětství.

Fantazii si nesmíme plést s představivostí. Když se podíváme na vynálezy lidstva, na všechny ty tvořivé lidi, tak to byli lidé, kteří měli silnou představivost, nikoliv fantazii. Představivost je vždy založená na realitě. Člověk musí dobře znát reálný svět, aby z toho potom mohl odvozovat „co kdyby“. A aby to „co kdyby“ bylo nikoliv destruktivní, ale konstruktivní. Toto ovšem hodně lidí nepochopilo, a proto přivoláváme do světa dětí různé víly a zombíky. Častý důvod, proč to děláme, je ten, že se jedná o velmi silný manipulační faktor.

Jak to myslíte?

„Když nebudeš poslouchat, přijde bubák a odnese tě.“ A „přijde čert a odnese tě“. Adresovat dětem takováto slova není fér, protože nemají žádné mechanismy, aby se bránily. To jsou křivdy, které na nich pácháme, často v nejlepší vůli.

Pojďme zpět k technologiím. V dnešní době už Tom a Jerry neběží, mezi malými dětmi ale dost letí spousta jiných pohádek jako například Máša a medvěd. To je v pohodě, ne?

Máša a medvěd je nebezpečná pohádka v tom, že není jasné, kdo je dobrý a kdo zlý. Tím, že děti nemají kritické myšlení, je jejich vnímání černo-bílé a Máša a medvěd vnáší do jejich myslí chaos. Nemluvě o tom, že když posadíme jedenapůlroční dítě před televizor, způsobí mu to v hlavičce zmatek i proto, že nemá spojený obraz se zvukem. Malé dítě má totiž absolutně přesné vnímání obrazu a zvuku na milisekundy (my to už nemáme) – a v televizi běží zvuk o ty milisekundy později. To je ten fyziologický důvod, proč není moudré do dvou let pouštět dětem pohádky.

A když jsou děti starší?

Když už jsou děti starší a chceme, aby sledovaly pohádku, je důležité se na ni podívat předem. A věci, které jsou pro nás na hraně, s dětmi rozebrat. Musíme si ale být jistí, že dítě už má kritické myšlení a že tomu bude rozumět.

Co se stane, když to s ním nerozebereme?

Odrazí se to na jeho vztahu k okolí a zejména na jeho vztahu k ostatním dětem. Když je v tom, co dítě vidí, napětí nebo jiná situace, kterou nedokáže zpracovat, uloží si to do sebe. My netušíme, co to je. Pro nás to může být úplně jasná věc, protože my máme zásobu zkušeností, jak na nové situace reagovat. Když se jedná o introvertnější dítě, takovéto nezpracované situace u něj mohou vyvolat úzkost. Naopak děti, které jsou expresivní, mohou tento nepokoj projevit agresivitou. Tím, že nemají kritické myšlení, jim chybí základní nástroj, jímž by to mohli zpracovat.